

НАУКОВА ПУБЛІКАЦІЯ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ НАУКОВОЇ ДІЛЬНОСТІ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Ще до вступу в ЄС Польща вжила заходів щодо модернізації своїх дослідницьких структур. У 1991 р. було створено державний комітет з досліджень – Komitet Badań Naukowych (KBN), який у 2005 р. було замінено науковою радою, а в 2010 р. – Національним центром досліджень та розробок у Польщі (Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – NCRD), який підпорядковується Міністерству науки і вищої освіти. Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych (KEJN) – новий державний орган з вивчення дослідницької діяльності, створений у 2010 р., класифікує всі академічні підрозділи (інститути Польської академії наук, науково-дослідні інститути та вищі навчальні заклади) за чотирибальною шкалою: А + (національний лідер), А (дуже хороший рівень), В (прийнятний рівень) і С (незадовільний рівень). Категорія ж підрозділу визначає рівень державного фінансування досліджень.

Важливим елементом оцінки наукових підрозділів виступає публікація результатів досліджень у престижних іноземних журналах. Кількісною ознакою зацікавленості публікацією або журналом у міжнародній науковій спільноті загалом та у Польщі зокрема є імпаکت-фактор. Цей індикатор визначає престижність журналу для науковців і відіграє важливу роль при академічній атестації або отриманні грантів. Так, наукові фонди як найважливіші критерії розглядають індекс цитування керівника проекту та імпакт-фактори журналів, де опубліковані його роботи.

Крім того, імпакт-фактор дедалі частіше використовується для ранжування журналів. У Польщі з 2009 р. результати дослідження оцінюються за допомогою Комплексної оцінки наукових підрозділів, яку становлять: система підрахунку публікацій, рейтинг польського журналу та перерахунок оцінки критеріїв в бальну систему. Ваги критеріїв диференціюються стосовно різних галузей науки.

Важливим компонентом цієї системи є польський журнальний рейтинг (PJR), за яким журнали класифікуються за трьома групами – А, В і С, які у свою чергу перераховують "якість" статей в бали.

- А (15–50 балів): журнали проіндексовані у звітах Journal Citation Report (JCR);
- В (1–15 балів): польські журнали (включно й зарубіжні до 2014 р.) без імпакт-фактора;
- С (10–25 балів): журнали проіндексовані в наукометричній базі даних ERIH PLUS (Європейський довідковий індекс для гуманітарних і соціальних наук).

Загалом PJR використовується при прийнятті рішень щодо фінансування наукових підрозділів, при визначенні претендентів на науково-викладацькі посади. Так, існує вимога, що лише публікації в журналах, індексованих у PJR, розглядаються у процедурі габілітації.

У цьому рейтингу представлені національні та міжнародні журнали з усіх дисциплін, а решта журналів, які не відповідають критеріям PJR (наприклад, неперіодичні), індексується в ARIANTA (naukowe i branżowe polskie czasopisma elektroniczne, Aneta Drabek і Arkadiusz Pulikowski). Варто відзначити, що державний рейтинг журналів у Польщі, який представляє всі дисципліни, не базується лише на імпакт-факторі або інших бібліометричних показниках, які не підходять для оцінки, наприклад публікацій, що висвітлюють дослідження у сфері гуманітарних наук.

Хоча метою польських вчених є публікація досліджень у журналах групи "А" і кожна академічна установа мотивує працівників надсилати результати своєї роботи саме в ці журнали, фактично частіше вони публікуються у журналах групи "В", ніж у групах "А" або "С". Слід зазначити, що "В" являє собою рейтинг польських журна-

лів, які не мають індексу ні в Web of Science, ні в ERIH PLUS, але побудований за оцінкою у трьох вимірах: формальному, бібліометричному та експертному.

Загалом для польських авторів індексація як у Scopus, так і у Google Scholar відображає ідентичні результати завдяки практично повній відсутності неякісних "журналів-мурзиліт". Проте, з огляду на зростання статей, авторами і співавторами яких є тільки польські вчені, можна зробити висновок, що публікація у провідних польських журналах не є привабливою для їх колег із-за кордону.

Більше балів виставляється статтям, які написані мовою міжнародного спілкування (англійською, німецькою, французькою, іспанською, російською або італійською), аніж польською. Такі стимули для публікацій англійською мовою ініціювали багато дискусій. Представники гуманітарних наук виступали проти нехтування використання польської мови. Проте через вплив кількості публікацій англійською мовою на індекс цитування та й загалом той факт, що вчені, які публікуються рідною мовою, не можуть конкурувати з тими, хто використовує англійську, KEJN заохочує написання наукових статей англійською та їх розміщення в англомовних журналах. Незважаючи на викладені факти, публікацій англійською мовою у Польщі набагато менше, ніж у інших неангломовних країнах ЄС.

У 2011 р. польський уряд розробив базу даних "Польська наукова бібліографія" (PBN) задля ефективності нової системи фінансування досліджень. Усі наукові підрозділи, включаючи факультети і фундаментальні прикладні наукові установи, повинні подати до PBN всю бібліографічну інформацію щодо своїх афілійованих осіб. База даних оновлюється щодня, а дані перевіряються редакторами PBN.

Отже, у Польщі наукова продуктивність дедалі більше оцінюється на основі публікацій у авторитетних журналах, що сильно впливає на здатність академічних інституцій та їх працівників отримувати кошти на наукові дослідження. Оскільки польський рейтинг журналів найбільш високо оцінює журнали групи "А" за імпаکت-фактором зі звіту JCR, який, у свою чергу, базується на Web of Science, то для польських вчених менш авторитетним виступає індекс Хірша бази Scopus. Основним же недоліком Web of Science залишається той факт, що статті, які враховуються при оцінці індексу цитування, опубліковані переважно англійською мовою. Таким чином, хоча імпакт-фактор не є ідеальним методом для оцінки якості статей, він має переваги над уже існуючими індикаторами¹.

Шановал Ю.І.

молодший науковий співробітник

Інститут економіки та прогнозування НАН України

¹ Інформація отримана в рамках стажування відповідно до Протоколу до Угоди про наукове співробітництво між НАН України та Польської академії наук щодо візитів українських вчених на місячний термін до Польщі.